

ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Ամէն հայաշատ երկրի մէջ, մեծ քազմութիւն կը կազմեն ազգային գիտակցութենէ եւ խնդմուանքէ ուժացած հայերը, որոնք՝ ժամանակի յարափոփոխ նորութիւններու շլացումէն գերուած՝ կը փորձեն սղոցել հայ աւանդական հաւատքին արմատները, գայն նկատելով ժամանակավրէպ ու բորբոսած:

Կը ժիտեն ամէն նուիրականութիւն, որ հեռաւոր անցեալէն կու գայ ու չի ներդաշնակուիր մերօրեայ ընկերային քարքերուն եւ պահանջներուն հետ:

Կը գտնուինք վտանգաւոր հանգրուանի մը վրայ, ուր՝ մեր ժողովուրդի պապային առջեւ կը պարզուի տոհմաշէն արժէքներու փլուզումը:

Նիւթապաշտ իտէալներէ ու հայեցողութիւններէ մղուած թերահաւատներ կ'անգոսնեն այն բոլոր հոգեւոր սրբութիւնները, որոնք զօդուած եւ ընդելուզուած են քազմադարեան փորձառութիւններու հետ:

Կ'անգիտանան քրիստոնէական քաղաքակրութեան իրագործած երկիազարամեայ նուանումները, որոնք սերտօրէն ագուցուած են հայութեան նակատագրին հետ եւ առանց անոնց փրկարար ազդեցութիւններուն, ո՞վ գիտէ ինչ անփառունակ վախճան վերապահուած պիտի ըլլար, զուլումներէ մորակուած հայութեան կեանքին:

Հայութիւնը շատ բան սորված է իր մարտիրոսագրուած պատութենէն, թէ պատուասիչ աղէտներու ժամանակ, ի՞նչպէս պիտի գտնէ ու ընտրէ, լոյսի եւ խաւարի միջեւ փրկութեան համբան:

Լաւը՝ որ ունինք, եթէ լաւ չկատարենք, արդիւնքը վստահօրէն պիտի ըլլայ կորուստ եւ անօգուտ:

Ազգային ու եկեղեցական գործերու

մէջ, մերբ կը հանդիպինք մոլորամիտ անհատներու, որոնք՝ որպէս թէ շահագրգուած են եկեղեցւոյ ապագայով, կը մտածեն, թէ ի՞նչպէս նոր միջոցառումներու դիմեն, որ հաւատքին մատուցումը նոր սերունդին ըլլայ ժամանակի ըմբռնումներուն համաձայն:

Այս կենսական խնդրին շուրջ՝ երկու հատուածներ՝ պահպանողական եւ յառաջդիմական կը հակադրուին իրարու:

Պահպանողականները կը վարանին ու կը վախճանի, թէ բազմապիսի աղանդներու շփումով՝ կրնայ հայ եկեղեցւոյ ուղղափառ հաւատքը տկարանալ իր հոգեկան ուժականութենէն, թոյլ տալով, որ մեր հոգելոյս հոգեւորականներուն յօրինած աղօքներն ու ընթերցումները եկեղեցւոյ կամարներուն տակ հնչեն օտարաբարքառ, եւ Աստուած դադրի հայերէն խօսելէ հաւատացեալ ժողովուրդին:

Արդէն կարգ մը հոգեւորականներ՝ անտեսելով հոգեւոր իշխանութեան հեղինակութիւնը՝ անզիերէնով կը կատարեն, ոչ միայն ծիսակատարութիւնները, այյեւ՝ կիրակիօրեայ պաշտամունքներուն մէջ սկսած են նախապատիւ տեղ տալ օտար լեզուի գործածութեան:

Հասկնալի է, որ սուրբ գրական ընթերցումները անզիերէնով կատարուին եւ բարոզը երկու լեզուներով տրուի, բայց անկէ անդին հայերէն լեզուի հաշւոյն մեղանչելը՝ ներեխի չէ:

Տարիներ առաջ, Կիրակի պատարագէն ետք, Փաստինայի մէջ, ծերունի մը մօտեցաւ եւ ըսաւ ինձի,

— Տէ՛ր Հայր, կրնա՞ք խօսիլ Հայր Սուրբին, որ մեզի միայն հայերէն բարոզէ, ամէնիս ալ եկեղեցւոյ մէջ ախտրած հայեր ենք, անզիերէն խօսող չկայ մեր մէջ: Եթէ վարդապետը շատ կը սիրէ անզիերէն

քարոզել՝ թող նախ այդ լեզուն սորվեցնէ մեզի եւ յետոյ ուզածին չափ քարոզէ:

Քրիստոնեայ հայը լաւ գիտէ, որ Աստուծոյ խօսքը եւ Քրիստոսի Աւետարանով պատգամուած հշմարտութիւնները միշտ նոր են եւ ժամանակի փոփոխութիւններուն չեն ենթարկուիր:

Անհաւատութեան ախոյեաններու հետապնդածը այն է, որ տկարացնեն հաւատքին զօրութիւնը եւ մարդկային համոզումներով ստեղծեն նոր Քրիստոնեութիւն մը, բոլորովին ներհակ նախնական եկեղեցւոյ կուսական հաւատքին:

Քրիստոսի վարդապետութեամբ հաստատուած եկեղեցին՝ տիեզերական է իր սահմաններով եւ յաւիտենական է իր աստուածային պատգամներով:

Որեւէ անհարկի միշամտութիւն Աւետարանի տառին, խօսին, դաւանանքին կը սրբազնէ հշմարտութիւնը, կ'այլակերպէ հաւատքը եւ կը խաթարէ քարեպաշտին աղօքանուէր զգացումները:

Հայ Ռւղղափառ Հաւատքին սրբութիւնը եւ ազգային արժեքը պէտք է տեսնել, ոչ թէ տարականոն նորութիւններու ներմուծութեան եւ լեզուի փոփոխութեան մէջ, այլ իր անխառն հարազատութեան մէջ:

Ոչ մէկ նիւթական արժեք, որեւէ ժամանակ կրնայ լիցնել հոգիին անյատակ պարապութիւնը Աստուծոյ բացակայութեամբ: Գիտութիւնն անգամ անգօր է բուժել հոգեկան վերքեր ու վիշտեր: Եւ ոչ միայն չի կրնար, այլ շատ անգամ պատճառ կ'ըլլայ, որ առաւել խորանան յուսալիուած մարդուն հոգեկան տագնապները:

Այս ամենը ցոյց կուտայ այնքան յատակ սա իրութիւնը, թէ մարդը Աստուծոյ կապող կամուրջները երբ կը քանդուին, նոյն բոպէին կը քանդուին նաև իր խուալները եւ երջանկութեան

տիրանալու իր բոլոր նիգերը:

Արդարեւ, ի՞նչ է մարդը որ օրուան բոլոր ժամերուն հեւասպան ոգեւորութեամբ կը վագէ նորութիւններու եւ փոփոխութիւններու ետեւէն: Վայրկեան մը՝ չի հանգչիր ու մտածեր, թէ իրապէս ի՞նչ է նորը, որ գտնէ, սիրէ ու հետեւի...

Ճշմարիտ նորը չի գտնուիր, ո՞չ նորութեան, ո՞չ փոփոխութեան եւ ոչ ալ մարդու մը թիւր գաղափարներուն մէջ:

Ինչ բան որ գոյութիւն ունի երկրի վրայ, զոր կը տեսնենք, զոր կը շօշափենք ու կը սիրենք Հին է, դատապարտուած շատ շուտով ծերանալու, հիւծելու եւ անհետանալու:

Ի՞նչ էր մեր մարմինը տարիներ առաջ, երիտասարդ, առոյգ, աշխոյժ, կենսունակ: Եւ ի՞նչ է հիմա՝ հիւծած, սպառած, խորշումած, կ'երթայ կաղալով ու տատանելով՝ դէպի ծերութիւն եւ դէպի մայրամուտ:

Հաւատացեալ հայուն համար՝ կայ հշմարիտ նորը, գեղանախանչ նորը, յաւիտեաններու մէջ փայլատակող նորը, յաւերժօրէն ներկայ մեզի հետ եւ յաւերժօրէն նոր ու այժմէական:

Տիեզերական ամենազօր Արարիչն է Ան, մեր յաւիտեանական ու անզուգական ՀԱՅՐԸ, Որուն եթէ հաւատանք ու պապակինինք՝ կը մնանք միշտ նոր, միշտ զօրաւոր եւ կեանենք ու հոգիով կենսառողջ:

Կարդանք հետեւեալ թելադրական հաւատաբուխ խօսերը երեւելի գիտնականի մը, որուն ուղղուած հարցումին այսպէս կը պատասխանէ:

- Զիմ կրնար ըսել, թէ միայն կը հաւատամ Աստուծոյ, այլ կը վստահեցնեմ ձեզ, թէ կը տեսնեմ Զայն, կը լսեմ իր ձայնը հոգիիս ամբողջ տարածքին: Ինձի հետ է Ան, օրուան բոլոր ժամերուն, երբ կը քայլեմ, կը գործեմ ու կը մտածեմ: Առանց Անոր բան մը չեմ արժեր, առանց

Անոր երկիրը պարապ ու խաւար կը տեսնեմ ու իմքինե՞ս՝ աղքատ եւ յուսահատ։ Ամէն ժամանակաշրջան ունի իր յիմարները եւ յիմարութիւնները։ Բայց անաստուածութիւնը մեծագոյն եւ ծանրագոյն հիւանդութիւններէն մէկն է։ Ինչ կը վերաբերի իմ անձիս, իրմոլ ամենազօր եւ երջանիկ կը զգամ։ Հազար անգամ պիտի նախընտրէի, որ նախ իմ կեանես առնեն, ապա Աստուծոյ հանդեայ իմ ունեցած հաւատիք ու սէրս։

Կա՞յ ասկէ աւելի ըմբերանիշ խոստովանութիւն մը, որ սաստկօրէն չցնցէ ամրարիշտներուն մոլորած հոգիները։

Կը պատմուի, թէ համայնավար յեղափոխութենէն ետք եւ կրօնական կատաղի հալածանեներու ժամանակ, գիւղի մը ոստիկանը կու գայ ձերբակալելու ուրսունամեայ բահանայ մը, որ իր կիսաւեր եկեղեցին խորանին վրայ ծնրադիր կ'աղօթէր։

Ոստիկանը կը հաւատար, որ բահանան յանցաւոր մը չէր, բայց իշխանութենէն հրահանգուած էր ձերբակալել ու բանտ տանիլ զայն։

Երիտասարդ համայնավարը, որքան որ կը բուէր անաստուած մը ըլլալ, բայց քարեխիդն էր եւ իր ծնողական բարեպաշտութենէն լուսաւոր բան մը կար

իր կերպարին վրայ։ Նայեցաւ քանի մը բոպէ բահանային անմեղութեամբ նառագայրող աչքերուն եւ ըսաւ,

- Ի՞նչ կը կարծէք, որ եմ, իրէ՞շ մը կամ ձեր բառով, սատանա՞յ մը, քանի որ բոլոր մարդիկ վախով կը նային ինծի։ Բայց ես չար մէկը չեմ...

- Գիտեմ որ դուն չար մէկը չես ու ես կրնամ հոգիդ կարդալ այս պահուս, որ Աստուծոյ սիրելի մէկն ես։ Բայց թոյլ տուր ըսելու, որ քու պաշտօնովդ դժբախտ մարդ մըն ես, եւ գիտցիր, որ կայ մէկը, որ կը սիրէ քեզ եւ կը սիրէ անսահմանօրէն ու երէ կարենաս զգալ Անոր սէրը՝ դուն մարդոց մէջ ամենէն երջանիկ ու ամենէն զօրաւոր մարդը պիտի ըլլաս, ինչպէս, ես եմ այս տկար ու հալածական վիճակիս մէջ։ Գիտցիր որ քու եւ իմ դժբախտութեան պատճառը մեր մեղքերն են եւ Աստուած Կ'ուզէ բանալ այդ ծանրակշիռ թեռը մեր ուսերէն եւ վերածել մեր կեանէը երջանկութեան աղբիւրի։

Սպան գլուխը խոնարհած՝ լսեց բահանային այս հոգեշունչ խօսերը, յետոյ անոր աշը համբուրելէ ետք, թողուց որ ան՝ իր աղօթքը շարունակէ...։

ՎԱՐԴԱՆ Ա. ՔՃՆՅ. ՏԻՒԼԿԵՐԵԱՆ